

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

Prijevod ove knjige objavljen je uz
financijsku potporu organizacije NORLA.

naslov izvornika

Karl Ove Knausgård

Min kamp, Sjette bok

copyright © 2011, Karl Ove Knausgård & Forlaget Oktober AS, Oslo
sva prava pridržana

copyright © za hrvatsko izdanje OceanMore

Ni jedan dio ove knjige ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku
bez prethodnog dopuštenja nakladnika.

nakladnik

Naklada OceanMore d.o.o.

info@oceanmore.hr

www.oceanmore.hr

urednica

Gordana Farkaš-Sfeci

prvo izdanje

Zagreb, lipanj 2019.

ISBN 978-953-332-093-9

Karl Ove Knausgård

Moja borba
šesta knjiga

s norveškoga prevela

Anja Majnarić

ocean**more**

OSMI DIO

Sredinom rujna 2009. otišao sam do Thomasove i Marieine seoske vikendice između Höganesa i Möllea, on me trebao fotografirati za nadolazeće romane. Unajmio sam automobil, crni audi, i jednoga jutra vozio četverotračnom autocestom sa snažnim osjećajem sreće u prsima. Nebo je bilo posve vedro i plavo, sunce je upeklo kao ljeti. S lijeve se strane ljeskao zaljev Öresund, s desne su se pružala žuta pokošena polja i pašnjaci ispresijecani ogradama, potocima uz koje su rasli drvoredi listopadnih stabala, iznenadni rubovi šume. Imao sam osjećaj da ovaj dan ne bi trebao postojati, bio je poput kakve ljetne oaze usred bljedila jesenskoga krajolika, i pomisao da zapravo nije trebalo biti tako, da sunce nije trebalo tako upeći, da nebo nije trebalo biti tako zasićeno svjetlom, unosila je dašak nemira u moju radost, primijetio sam, no nisam htio o tome razmišljati, nadajući se da će proći samo od sebe. Umjesto toga, pjevao sam refren Cat People, koji je upravo odjekivao iz zvučnika, i uživao u vizuri grada koji se pojavio s moje lijeve strane, lučkih kranova, dimnjaka tvornica, skladišta. Prolazio sam to uz predgrađa Landskrone, kao što sam nekoliko minuta prije prošao uz Barsebäck, s tipičnom i zastrašujućom siluetom nuklearne elektrane u daljini. Sljedeći je grad bio Helsingborg; vikendica u koju sam išao nalazila se nekoliko kilometara izvan grada.

Kasno sam krenuo. Najprije sam dugo sjedio u velikom hladnom autu u garaži, nisam shvaćao kako ga pokrenuti, a nisam mogao otići u ured rent-a-cara i pitati ih, u strahu da će mi oduzeti auto ako pokazem toliko neznanje, pa sam sjedio u autu i listao upute za uporabu, listao i vraćao se; nije pisalo ništa o pokretanju motora. Proučavao sam kontrolnu ploču, zatim ključ, koji uopće nije bio ključ nego komad crne

plastike. Auto sam otvorio pritiskom na nju i sad sam razmišljao po-
kreće li se motor možda kakvim sličnim sustavom. Na bazi upravljača
barem nije bilo brave. A ovo? Nije li ovo nekakav utor?

Gurnuo sam unutra plastiku i automobil se upalio. Sljedećih sam
pola sata vozio po središtu Malmöa i tražio pravi izlaz iz grada. Kad
sam najzad došao na autocestu, kasnio sam tako već jedan sat.

Kad je Landskrona nestala iza brijega, pipao sam po suvozačkom
sjedalu da pronađem mobitel, našao ga i utipkao broj Geira A. On me
svojedobno upoznao s Thomasom; oni su se pak upoznali u boksač-
kom klubu, gdje je Thomas radio na fotomonografiji o boksu, a Geir
pisao rad o istoj temi. Bili su neobičan par, da se oprezno izrazim, ali
gajili su silno poštovanje jedan prema drugome.

“Halo, dječake”, rekao je Geir.

“Halo”, rekao sam. “Učiniš mi jednu uslugu?”

“Naravno.”

“Možeš nazvati Thomasa i reći mu da ću kasniti jedan sat?”

“Naravno. Sad voziš?”

“Da.”

“Dobro zvuči.”

“Sjajno je, za promjenu. Ali sad moram preteći tegljač.”

“Da, i...?”

“Ne mogu istodobno razgovarati na telefon.”

“Tvoju sposobnost *multitaskinga* trebao bi netko istraživati. Ali
dobro. Čujemo se.”

Prekinuo sam razgovor, prebacio u višu brzinu i pretekao dugačak
bijeli tegljač koji se lagano ljuljuškao pod zračnim pritiskom. Ranije
toga ljeta vozio sam cijelu obitelj u Koster i na putu smo dvaput za-
malo imali nesreću: prvi put kad sam proklizao na mokroj cesti u
velikoj brzini, moglo je ozbiljno poći po zlu, drugi put nije bilo tako
ozbiljno, ali ipak je bilo potresno. U koloni tik izvan Göteborga htio
sam se prestrojiti, ali nisam vidio automobil koji je dolazio i izbjegli
smo sudar samo zato što je on brzo zakočio. Srdito trubljenje koje je
uslijedilo usjeklo mi se ravno u dušu. Nakon toga se više nisam osjećao
dobro u vožnji, uvijek je bila prisutna doza straha, sigurno zdrava, ali
svejedno, čak me i pretjecanje kamiona uznemirivalo, morao sam se
prisiliti da to učinim, a nakon jedne takve vožnje uvijek bih još danima
bio tjeskoban, kao da sam bio pijan. To što sam položio vozački i imao
dozvolu moju dušu nije bilo briga, ona je zapela u prošlom vremenu
kad mi je jedna od najvećih i učestalih noćnih mora bila ta da sjedam

u automobil i počinjem voziti iako to ne znam. Pun tjeskobe na zavojitim norveškim cestama, s prijetnjom policije koja se bilo kad mogla pojaviti, spavao bih negdje u nekom krevetu i jastuk bi mi, i gornji dio popluna, bili mokri od znoja.

Šišao sam s autoceste na užu cestu prema Höganesu. Vrućina vani bila je vidljiva, bilo je nešto u ponoći svjetla i neba, nekako zastrtoga, i u mekom ljeskanju sunca posvuda. Svijet je bio otvoren, takav je bio osjećaj, i treperio je.

Deset minuta poslije skrenuo sam na parkiralište ispred supermarketa, zaustavio se i izišao. O, zrak je mamio. Imao je u sebi morsko plavetnilo, ali nije bio topao na isti način kao ljeti, bilo je u njemu naznaka nečega hladnog i mirnog. Dok sam hodao po asfaltu prema supermarketu pred kojim su klonulo visjele zastave, osjećaj koji mi je zrak pružao podsjetio me na prelaženje rukom po površini mramora jednog usijanog ljetnog dana u jednom talijanskom gradiću, na njegovu suptilnu koliko i iznenađujuću hladnoću.

Kupio sam im mjericu malina na dar, kutiju cigareta i žvakaće gume sebi, stavio maline na suvozačko sjedalo i odvezao se zadnji dio puta. Samo sto metara od supermarketa cesta se spuštala do mora, bila je uska i ograđena živicama svih malih bijelih vikendica. Thomas i Marie živjeli su na samome kraju, s morem na zapadu i velikim zelenim poljem na istoku.

Kad sam za sobom zalupio vratima, Thomas je bosonog dolazio travnjakom. Zagrlio me, jedna od rijetkih osoba koje su to mogle izvesti a da ne djeluje preintimno. Zašto, nisam znao. Možda jednostavno zato što je bio petnaest godina stariji, i iako se nismo dobro poznavali, oduvijek je gajio simpatije prema meni.

“Bok, Karl Ove”, rekao je.

“Dugo se nismo vidjeli”, rekao sam. “Kakav divan dan!”

Išli smo travnjakom. Zrak je stajao, drveće je stajalo nepomično, sunce je lebdjelo nad morem i odašiljalo svoje usijane zrake prema krajoliku. Ipak, cijelo je vrijeme bila prisutna naznaka hladnoće. Odavno već nisam osjetio takav mir.

“Jesi za kavu?” rekao je Thomas kad smo se zaustavili iza kuće, gdje je prethodnoga ljeta postavio drvenu terasu, poput brodske palube, od zida kuće sve do guste, potpuno neprobajne živice, čija se nepomična sjena pružala nekoliko metara u dalj.

“Može, hvala”, rekao sam.

“Ti se dotad raskomoti.”

Sjeo sam, opet stavio sunčane naočale i zabacio glavu kako bih ulovio što više sunca, pa pripalio cigaretu dok je Thomas točio vodu u vrč pod pipom u kuhinjici.

Marie je izišla. Imala je sunčane naočale na čelu i žmirkala prema suncu. Rekao sam da sam čitao o njoj u *Dagens Nyheter* toga jutra, članak o nekoj umjetničkoj prepirci u kojoj je sudjelovala. Nisam se više sjećao što je pisalo o njoj, iako sam se trudio sjetiti, ali srećom me nije pitala, samo je rekla da će pogledati u knjižnici, kamo je ionako upravo bila krenula.

“Je li ti već izišla knjiga?” rekla je.

“Nije. Izlazi u subotu, zapravo.”

“Kako uzbudljivo!” rekla je.

“Da”, rekao sam.

“Vidimo se poslije, onda”, rekla je. “Ostat ćeš na večeri?”

“Vrlo rado!” rekao sam i nasmiješio se. “Usput, imam sa sobom Lindin rukopis. Dobit ćeš ga poslije.”

Marie je radila kao voditeljica škola na Biskops-Arnöu i pristala je pročitati rukopis romana koji je Linda upravo bila dovršila.

“Super”, rekla je i vratila se unutra. Odmah potom s druge strane kuće upalio se automobil. Thomas je izišao s dvjema šalicama kave i pladnjem mafina. Sjeo je, malo smo razgovarali, a onda je otišao po fotoaparat i okinuo nekoliko slika dok smo razgovarali o posve drugim stvarima. Prethodni put kad sam bio ondje bio je čitao Prousta; još ga čita, rekao je, baš prije nego što sam došao čitao je dio o bakinoj smrti. To je jedan od najljepših dijelova, rekao sam. Da, rekao je i ustao da okine još fotografija iz drugog kuta. Razmišljao sam o tome koliko se malo toga sjećam o smrti njegove bake. Kako je to došlo niotkud. U jednom se trenu penjala na kola koja su je trebala voziti kroz Luksemburški park, a već u sljedećem imala je moždani udar od kojega je nekoliko sati poslije preminula. Ili je prošlo nekoliko dana? Kuća puna liječnika, sveopća zabrinutost što je prožela atmosferu u prvom stadiju tuge, kad apatiju još prekida nemir koji donosi nada. Sve to kao grom iz vedra neba, taj šok.

“Dobro”, rekao je Thomas. “A da preseliš stolicu ondje kod živice?”

Poslušao sam njegov prijedlog. Poslije je otišao u kuću pogledati fotografije u sjeni. Otišao sam po kavu u kuhinju i u prolazu bacio pogled na slike koje je pregledavao.

“Bit će dobre”, rekao je. “Ako ti ne smeta da ti nos izgleda malo dugačko.”

Nasmiješio sam se i izišao. Thomas nije pokušavao postići da izgledam dobro, niti uhvatiti neki određen izraz, nego upravo suprotno, koliko sam shvatio, htio je uhvatiti kako izgledam kad se posve opustim i kad se nimalo ne naprežem.

Izišao je bez kamere i sjeo na sunce.

“Jesmo li gotovi?” rekao sam.

“Jesmo”, rekao je. “Dobro su ispale. Možda ti poslije fotografiram cijelu figuru.”

“Dobro”, rekao sam.

S druge strane živice začuli su se tihi glasovi. Prekrižio sam noge i pogledao u nebo. Nije bilo ni oblačka.

“Bio sam u bolnici u posjetu kod jednoga od svojih najboljih prijatelja prije nego što smo došli ovamo”, rekao je. “Slomio je vrat.”

“Užas”, rekao sam.

“Da. Pronašli su ga na Gullmarsplanu. Nitko ne zna što mu se dogodilo, samo je ležao ondje.”

“Je li mu se vratila svijest?”

“Da. Može govoriti i potpuno je bistar. Ali uopće se ne sjeća što se dogodilo. Nema pojma ni što je radio na Gullmarsplanu.”

“Je li u igri bio alkohol?”

“Ma ne. Ne, to je neka bolest. Već su mu se događale slične stvari. Znao se onesvijestiti u stanu i probuditi se i ne bi imao pojma gdje je. Ali ovaj su put posljedice teže. Mislim da se možda neće izvući.”

Nisam znao što bih rekao pa sam kimnuo. Neko smo vrijeme sjedili u tišini. Thomas me pogledao.

“Hoćemo u šetnju?”

“Mogli bismo”, rekao sam.

Tri minute poslije zatvorio je dvorišna vrata za nama i pošli smo stjenovitim poljima koja su lagano padala prema kamenom žalu i valovima što su ondje udarali o kopno. Nekoliko krava s dugim rogovima stajalo je na brdašcu i gledalo nas. Iako su samo pedeset metara dalje bile kuće, a iza njih je išla prometna cesta, imao sam osjećaj kao da hodamo pustom vrištinom. Možda je za to zaslužno bilo more, neobičnost toga da se pašnjaci protežu do žala. Obično je zemljište na takvim rubovima najdragocjenije, a ne da se pušta na milost i nemilost stoci.

“Ondje gore su bili bunker za rata”, rekao je Thomas i pokazao na niske betonske konstrukcije malo dalje od nas. “Znaš, Danska je ovdje jako blizu.”

“Ima ih i ondje gdje sam ja odrastao”, rekao sam. “Ali njih su držali Nijemci.”

“Ma daj?” rekao je, podignuo fotoaparat i okinuo nekoliko fotografija mog profila s morem u pozadini.

“Igrali smo se ondje kad sam bio mali”, rekao sam. “Pogotovo su nam privlačni bili bunkeri u šumi. Sama činjenica da postoje! Bilo je to potkraj sedamdesetih. Tad je od rata bila prošla tek trideset i koja godina.”

Ovdje na otvorenome jače je puhalo, ali valovi što su zapljuskivali plažu bili su niski i slabi. Krave su nastavile pasti. Posvuda je za njima ostajao izmet, negdje tekuć i mek, negdje suh i krut.

“Ondje se nalazi jedan raritet”, rekao je Thomas i pokazao na jezercu koje se nalazilo na močvarnom području guštika i mahovine, u zaklonu od mora iza neke uzvisine.

“Što to?” rekao sam.

“Vidiš onu vodu?”

Kimnuo sam.

“Ondje živi jedna vrsta žabe koje nema drugdje u Švedskoj. Živi samo i jedino ovdje. U tom jezercu.”

“Stvarno?”

“Da. Ima je, doduše, i u Finskoj. Zove se crveni mukač. Ako budemo imali sreće, možda ih čujemo. Naime, njihov zov podsjeća na zvona. Slušao sam jednom neku radijsku emisiju gdje su ih snimili kako se glasaju i usporedili to s njihovim glasanjem u Finskoj. Hoćemo poslušati?”

Stali smo tik do vode. Nije se čulo ništa osim vjetra koji nam je pritiskao uši i tihog šuma mora.

“Ništa”, rekao je. “Ne glasaju se baš svaki put. A i sve ih je manje. Nekad prije, i ne tako davno, cijelo je ovo područje bilo pod vodom. Onda su se u blizini izgradile kuće i razina vode počela je opadati.”

“Kako je moguće da ih ima samo ovdje?”

“Ne znam. Vjerojatno ih je prije bilo na više mjesta pa su izumrle, osim ovdje, gdje su im uvjeti zacijelo bili iznimno povoljni.”

“Baš čudno.”

“Da. Šteta da ih nisi uspio čuti! Zvuče baš posebno.”

Nastavili smo dalje, u nekadašnji ribarski gradić koji je danas ljetovalište. Sve su stare kuće uređene, svi su vrtovi lijepi na isti uredan način, na prilazima blistaju novi automobili. Pratili smo cestu što se protezala između njih, pa natrag, i uskoro smo opet sjedili u malome vrtu iza kuće koji smo napustili sat prije. Thomas je pristavio još kave, Marie je kuhala večeru.

Kad smo pojeli – omlet, pečene krumpire, kruh i pivo – razgovarali smo o Jonu Fosseu. Marie je prevodila njegove drame na švedski i upravo je bila završila jednu koju će na jesen postaviti u Dramatenu. Fosse je pisac koji je od opisivanja svijeta kakav jest, socrealistične noćne more njegovih prvih romana, malih neizbježnih stvari i odnosa, punih neuroza i panike, prešao na opisivanje svijeta kakav zaista jest, mračan i otvoren. Od svijeta kakav može biti u pojedincima do svijeta kakav jest među nama, to je razvojna linija njegova pisanja. Iz toga proizlazi okretanje Bogu i božanskome. Svi koji se bave uvjetima egzistencije prije ili poslije moraju se baviti i time. Ljudska domena ima unutarnju granicu i vanjsku granicu, između njih nalazi se kultura, koja je ono kroz što sami sebe vidimo. Kod Fosseja je to samozatajno i gotovo neodređeno, otvoreno izvanjskim silama, vjetru i mraku, koje nekako rastu i opadaju u ljudima o kojima piše. U tom smislu u njima ima nešto predmoderno, jer sve ono čime mi ispunjavamo vrijeme, sve novine, sve televizijske emisije, cijeli vrtlog politike, vijesti, tračeva i slavnih koji sačinjavaju naš svijet, ili barem moj, Fosseovi likovi su izvan toga. Jednostavnost njegovih kasnijih djela neki bi nazvali minimalizmom, njegov mrak beketovskim, ali kod Fosseja nema ničega minimalističkog, to je esencijalizam, i ničega beketovskog, jer Beckett je oštar, ironičan, beznadan, njegov je mrak hladan i pun smijeha, a Fosseov je mrak topao, utješan, bez smijeha. Možda zato što je do toga došao iznutra, a ne iz drugog smjera, kao Beckett?

Ništa od toga nisam mogao reći Thomasu i Marie, jer kao što je slučaj s većinom književnosti koju čitam i umjetnosti koju gledam, doživljavam to nečime što nisu misli. Fosse je takav i takav, Beckett je takav i takav, to znam, ali na tome sve staje.

“Što ima s tvojim stricom?” rekao je Thomas. “Je li još uvijek onako ljutit? Prošli si put spominjao da će te tužiti.”

“Nije se dogodilo ništa novo”, rekao sam. “Knjiga je u tisku, pa ako i bude suđenja, bit će nakon što knjiga bude objavljena. Prijetio je i da će me dati u novine. Toga se zapravo najviše bojim. Da će se pročitati za to.”

“Ali ako ne želi da itko čita što si napisao, to mu nije baš najpametnija ideja”, rekla je Marie i prinijela vilicu ustima. “Zar ne?”

“Nije, ali razum s tim nema veze.”

Odgurnuo sam tanjur i naslonio se.

“Hvala na večeri”, rekao sam. “Bilo je izvrsno!”

Imao sam želju pripaliti, ali čekao sam da oni završe.

Thomas je podignuo glavu i pogledao me.

“Slobodno ti puši, ako želiš”, rekao je.

“Hvala”, rekao sam i pripalio, gledao tamnoplavu prugu mora iznad zelene živice kako se ljeska na obzoru, gdje je sunčev sjaj brisao sve poput bombe, i odakle se dizalo nebo, svjetlije zbog izmaglice.

Dan je bio divan.

Počeli su pospremati, ja sam stavio cigaretu u pepeljaru i pomogao im, naslagao tanjure na radnu plohu pokraj Marie, koja ih je počela ispirati. Bližila se šezdesetoj, ali djelovala je puno mlađe, kao mnogi koji pišu; tek tu i tamo, u kratkim bljeskovima, na licu bi joj se ukazala stvarna dob. Dojam lica i lice samo dva su različita pojma, isprepletana, otprilike poput crteža koji predstavljaju jedno kad gledate osjenčane dijelove, a drugo kad gledate ostale dijelove, recimo, osim što je lice beskrajno složenije. Ne samo da se mijenja iz sata u sat, ovisno o okolnostima iza njega i oko njega, nego i iz godine u godinu, ovisno o tome kakav odnos imate prema njemu. Lice moje majke, primjerice, meni je uglavnom nepromijenjeno, ja vidim “mamu”, onakvu kakva je oduvijek bila, sve dok malko ne zakrene glavu i odjednom, u šoku, uvidim da je sad starica, žena kojoj se bliži sedamdeseta i kojoj možda nije ostalo više od deset godina života. Onda se opet okrene i nešto kaže, i sve što vidim opet je “mama”.

Sjeo sam van, cigareta je još gorjela, stavio sam je među usne i povukao toliko jako da se filter ugrijao, pogledao najprije u nebo, pa u Thomasa, koji je izlazio s mjericom malina u ruci.

“Prije su se ovdje čuli slavuji”, rekao je i sjeo sa suprotne strane stola. “Prije ne tako puno godina.”

“Što se dogodilo?” rekao sam.

Slegnuo je ramenima.

“Samo su nestali.”

Dok sam sat poslije vozio, sa suncem nisko nad danskim kopnom na suprotnoj strani kanala, razmišljao sam o nestalim slavujima. Bio je to savršen početak za roman koji ću pisati kad dovršim *Moju borbu*. Stariji čovjek, u poodmaklim godinama, koji hoda po svojem vrtu na otoku Gotlandu, sjedi u hladu i čita, odlazi u duge šetnje šumom ili beskrajnim plažama i svake večeri ide rano na počinak. Ljeto je, danju prži sunce, raslinje je suho i uvenulo, sâm je samcat, u blizini nema žive duše. Sjedi tako i razmišlja o jednom razgovoru koji je vodio prije više od trideset godina na suncu u nekoj kućici na obali zaljeva Öresunda, kad je njegov prijatelj Thomas, sad pokojni kao

i toliki njegovi prijatelji, počeo pričati o slavujima kojih više nema. Tada je prvi put čuo za to. Nedugo potom gledao je na televiziji dokumentarac o nestalim pčelama u SAD-u. Samo su nestale preko noći, nitko nije znao kamo, jesu li otišle drugamo ili su jednostavno uginule. Jedne nedjelje kad je s obitelji bio u bukovoj šumi u okolici grada gdje je tada živio, vidjeli su nekoliko stotina uginulih šišmiša raštrkanih po tlu. U novinama se pisalo o sličnim slučajevima, velikim jatima ptica što su popadale s neba, golemim jatima riba što su uginule isplivale na morsku površinu. Nešto se događalo sa svijetom, nitko nije znao što. Ribe, je li ih to mogla ubiti erupcija podvodnoga vulkana, plinovi što su se dizali? Ili je to bilo ljudsko djelo? Ptice, je li se to među njima proširila kakva bolest? Ako je tako, zašto su popadale istodobno? Je li to moglo biti zbog kakva stresa? Divlji losos je izumro, neki misle da je to zbog lososa iz uzgoja. Nestale su određene vrste leptira. Je li se to okoliš promijenio tako brzo da se nisu stigli prilagoditi? A onda, u nekoliko ljeta, neke od velikih ptičjih kolonija prestale su dolaziti na gnijezdilišta na obalama sjevera. Što se dogodilo, nitko tad nije znao reći.

Svake večeri prije odlaska na spavanje piše nekoliko stranica u bilježnicu, uglavnom za sebe, dani su mu ondje toliko slični da bi se bez tih bilježaka stopili međusobno. Zapisuje što radi, kako se osjeća, što vidi, a povremeno mu se, nasumce, javljaju događaji iz njegova ranijeg života.

To mi je bila ideja i proširivao sam je dok sam vozio. Da bih imao potpuno slobodno poslijepodne, jutro sam proveo s djecom, nahranio ih, odjenuo i odveo u vrtić, i s time na umu otišao sam od Thomasa i Marie tada kada jesam, jer ovako mi je ostalo malo vremena koje sam mislio provesti u kafiću u Helsingborgu. Sišao sam s ceste na jednom skretanju lijevo, prozujao kroz industrijsku zonu koja je prvo prešla u naselja obiteljskih kuća pa zatim u dugačke nizove zgrada na objema stranama ceste, niz strmu nizbrdicu, i preda mnom se našlo središte grada i luka koja se ljeskala na niskom suncu.

Bio sam ondje već jedanput s Lindom i djecom, bio nam je to prvi izlet nakon što sam dobio vozačku. Budući da ja zbog prijašnjih dugova nisam mogao dobiti kredit, pa ni unajmiti auto u Švedskoj, Linda je unajmila auto na svoje ime, veliko, neukrotivo vozilo nalik na minibus kojim smo se dokotrljali u grad, meni je srce lupalo kao ludo i jedva sam uspijevao upravljati njime, a istodobno sam bio sretan, voziti automobil pružalo mi je nevjerojatno snažan osjećaj slobode, kao da je

brzina riješila sve moje probleme. Tako sam sad znao da se parkiralište nalazi na kraju luke i polako se onamo odvezao.

Ogroman kruzer bio je usidren malo dalje od mola. Izgledao je kao da može primiti nekoliko tisuća putnika. Zaključao sam vrata i pošao uzbrdo. Na suprotnoj strani zaljeva, zbunjujuće blizu, nalazilo se ono za što sam pretpostavljao da je dvorac Helsingør. Od pomisli da gledam Hamletov dom prošli su me trnci. Pokušao sam ukloniti sve što je nastalo otad, sve aute, brodove i kuće, vidjeti samo dvorac u krajoliku, razmišljati o tome koliko su udaljenosti tada bile goleme, koliko su malo prostora ljudi zauzimali u svijetu, koliko su veliki bili razmaci među njima, a onda gledao prema dvorcu, gdje kraljev sin, slomljen od očaja jer otac mu je umro, vjerojatno ga je ubio stric, možda leži poledice u krevetu i zuri u strop, izmučen golemim besmisлом koji se ispriječio između njega i svega ostalog. Njegovi prijatelji Rosencranz i Guildenstern sjede na klupi u dvorskome vrtu, bacaju duge sjene na kaldrmu, opijeni svjetlom i dosadom.

Stajao sam i neko vrijeme gledao prema dvorcu, a onda se okrenuo i pošao rivom. Ponegdje su turisti stajali naslonjeni na ogradu i gledali u hladno plavetnilo vode. Možda su ondje plivale ribe, a možda ih je privlačila sama dubina.

Centar je ležao podno strma brda; bio je to jedini bregovit grad u Skåneu u kojemu sam bio. To mu je davalo jedan sasvim drukčiji osjećaj prostora. Zašao sam u pješačku zonu, na kraju ulice nalazio se park; ondje, u sjeni velikih bjelogoričnih stabala, nalazio se paviljon, gdje sam nekoliko minuta poslije sjeo i naručio kavu. Ljudi za stolovima oko mene govorili su engleski s američkim naglaskom, zacijelo su bili s kruzera.

Pogledao sam u krošnje. Lišće nije bilo žuto, ali zelena boja nije bila gusta i raskošna kao ljeti; lišće je sad bilo suše, bljeđe. Oko mene strujali su zvuci grada. Kotrljanje guma po asfaltu, brušenje motora, koraci, glasovi, smijeh.

Hamlet je napisan potkraj šesnaestoga stoljeća. Prvo očuvano izdanje bilo je iz 1603. Prije nekoliko godina mislio bih da je to bilo davno. Više to ne mislim. Sedamnaesto stoljeće tek je nekoliko naraštaja iza nas. Goethe, primjerice, sigurno je upoznao ljude koji su rođeni u sedamnaestome stoljeću. Hamsunu je Goethe bio netko tko je umro generaciju prije nego što se on rodio. A meni je Hamsun netko tko je umro generaciju prije nego što sam se ja rodio.

Ne, sedamnaesto stoljeće nije bilo davno.

Konobarica s crnom pregačom dolazila je preko ceste s pladnjem u ruci. Sâm kafić nalazio se u zgradi na suprotnoj strani ulice. Žurno se popela dvjema stubama do paviljona, stala i stavila šalicu kave, vrčić mlijeka i duguljastu vrećicu šećera na stol preda me. Pružio sam joj trideset kruna i rekao da je u redu. Nije me razumjela, počela je rovati po džepu pregače i tražiti sitniš, pružio sam dlan prema njoj i rekao *ne, ne*. Zahvalila je i okrenula se.

Kava je bila gorka, sigurno je stajala satima. Nisu ljudi pili kavu kad je vruće.

Pripalio sam cigaretu i gledao prema krovovima na suprotnoj strani, pocinčani dimnjak u kojem se reflektiralo sunce, ali kretanje svjetla nije bilo vidljivo, pa se činilo da ga odašilja cink, kao iz nepresušna izvora. Tamnosivi crijep od škrljevca oko njega, požarne stube koje su nestajale u dvorištima iza zgrada.

U svačijem životu postoji obzor, obzor smrti, nalazi se negdje između drugoga i trećega naraštaja prije nas, i negdje između drugoga i trećega naraštaja nakon nas. Unutar tih dviju linija nalazimo se mi i naši najbliži. Izvan njih nalaze se drugi, pokojni i nerođeni. Ondje život zjapi bez nas. Zato je pojava poput Hamleta mogla postati tako važna. On je bio fiktivan, netko ga je izmislio, dodijelio mu misli i događaje i prostor za razmišljanje i postupanje, ali poanta je u tome da fiktivnost više nije bila važeća razdjelnica, važeća razlika čim je netko izvan obzora smrti. Hamlet nije bio ni više ni manje živ od povijesnih osoba koje su nekoć zauzimale mjesto na zemlji; u određenom smislu svi su odande fiktivni. Ili, budući da je Hamlet sazdan od riječi i misli, a drugi od krvi i mesa, samo su on i njegova pojava mogli nadvladati vrijeme i prolaznost.

Ustaje li ondje u svojoj hladnoj odaji? Ide li uskim stubištem na krov, na grudobran? U tom slučaju, što vidi? Plavi zaljev, zeleno kopno s druge strane, ravnica što se pruža u unutrašnjost. O čemu razmišlja? O tome je Shakespeare pisao. Hamletu zemlja izgleda kao besplodan morski greben. Zrak, taj prekrasni baldahin, taj divni svod, veličanstveni krov, urešen zlatnim vatrama, kako ga opisuje svojim dvama prijateljima Rosencranzu i Guildensternu, njemu je tek gomila gadnih kužnih para. A čovjek je tek kvintesenca prašine.* To je vidio ondje u dvorcu. Engleska riječ za paru, *vapour*, ista je ona koja se upotrebljava

* Shakespeareov *Hamlet* u prijevodu Milana Bogdanovića, izdanje Mozaika knjiga, 2002. godine (Op.prev.)

za smračen um, i prostor koji se ondje otvara, između pomračena uma i svijeta, nalik je na bezdan.

Izvadio sam mobitel iz džepa jakne i utipkao Lindin broj. Odmah se javila.

“Kako si?” rekao sam.

“Dobro”, rekla je. “U parku smo. Vrijeme je divno! Heidi neko vrijeme nije htjela hodati, ali popustila je. Kad se vraćaš kući?”

“Uskoro. U Helsingborgu sam. Natrag sam za manje od sata. Ali moram prvo vratiti auto i došetati se. Trebam li što kupiti usput?”

“Ne, mislim da imamo sve što nam treba.”

“Dobro”, rekao sam. “Onda se vidimo. Bok.”

“Bok”, rekla je i prekinuli smo.

Ostao sam sjediti s mobitelom u ruci i gledati niz ulicu. Dvije žene u suknjama i sandalama i s torbicama od laganog materijala dolazile su pločnikom. Iza njih muškarac na biciklu s djetetom u sjedalici iza leđa. Oboje su imali kacige. Muškarac je imao naočale i odijelo. Sjetio sam se Heidi i nasmiješio se. Ona se uvijek htjela nositi. Da se nju pitalo, nikad ne bi hodala ni metra, uvijek bismo je nosili. Bila je takva od samoga početka. Bila mi je tako bliska tada, kad je tek došla. Vanja je bila ljubomorna i prisvajala Lindu koliko god je mogla, a ja sam nosio Heidi, do navršenih osamnaest mjeseci, kad se rodio John. Tada je to nestalo, ta bliskost među nama. Tu i tamo osjetio bih laganu tugu zbog toga. Ali tako je to s djecom, sve ide u fazama, a faze prolaze. Uskoro će biti odrasli, i ono što su bili kao djeca, što sam volio, nestat će. Da, kad bih vidio njihove slike, stare ni godinu dana, osjetio bih tugu što više nisu to što su bili tada. Ali obično s njima sad ima toliko posla, i dani nam prolaze u bujici tolikog intenziteta da nema mjesta takvim osjećajima. S njima je sve ovdje i sad.

Ne bez olakšanja spustio sam ključ od auta u poštanski sandučić Europcara jedan sat poslije; nije se podrazumijevalo da ćemo i ja i auto biti čitavi nakon dugog dana na cesti. Nada mnom je sunce obasjavalo visok, crn zvonik crkve Svetog Petra, ali ulica ispod njega, kojom sam odmah potom krenuo, bila je sjenovita i hladna. Hodao sam najbrže što sam mogao, kao i uvijek kad me grizla savjest jer sam bio odvojen od obitelji, iliti zato što je Linda bila sama s djecom. Bilo mi je to u krvi. Išao sam ulicom uz robnu kuću Hansa, uz HiFi klub i kiosk s brzom hranom Orvars Korvar, prešao cestu, otišao do kanala kroz parkić, uz Granit i Designorget, preko mosta i u pješačku ulicu na kraju koje

se dizao bijelo-žuti hotel Hilton. Vani je bilo puno ljudi, obje terase kafića bile su pune, djevojke su sjedile po dvije ili po tri i čavrljale, neki su se tinejdžeri pravili važni, i pokoji muškarac moje dobi, oprezniji i govorom tijela i stilom odijevanja. Svi su upijali taj dugoočekivani ljetni dan. Ja sam istodobno bio smiren i uzbuđen; bili su to dobri osjećaji, ali tik ispod njih bila je tjeskoba.

Naš je stan bio na trgu nasuprot hotelu Hilton. Uporna rijeka ljudi od jutra do mraka prolazila nam je pokraj ulaznih vrata, stiješnjenih između trgovine Søstrene Grene i kineskoga restorančića s dostavom. Na samome trgu bila je fontana, čiji smo šum čuli cijele noći, i velik osmerokutni kiosk s brzom hranom, koji je puštao sentimentalnu pop-glazbu i hitove iz osamdesetih svojim gostima, najčešće ljudima koji su došli izvan grada i sjedili za stolovima i trpali u sebe hrenovke i hamburgere s golemim grozdovima vrećica oko nogu. Po klupama malo dalje sjedili su beskućnici. Stan nam je bio na vrhu zgrade, na šestome katu, i imao je balkon cijelom dužinom pročelja. Jednom je Vanja odande bacila upaljač, tresnuo je na pod tik do jednog para i eksplodirao. Poskočili su i pogledali uvis, gdje sam ja stajao i pokušao se ispričati mašući, bio je to nesretan slučaj, nemojte se ljutiti. . .

Pogledao sam uvis prema ogradi. Izvadio sam ključeve iz džepa, bila je to druga uspomena, jer na njima je bila slika Vanje i mene u plastičnom okviru, stojimo na barci i idemo gledati dupine, na Kanarskim smo otocima, njoj su tri godine i drži me za ruku, ima bijelu kapu na glavi i napet izraz na licu. Prešao sam narančastim magnetnim ključem po ploči pokraj vrata, začuo se škljocaj, pogurnuo sam vrata i ušao u hodnik, pritisnuo tipku da pozovem dizalo, provjerio mobitel dok sam čekao da dođe. Nitko me nije zvao, ali i znao sam da nije. Jedini koji bi me zvali na mobitel bili su Yngve, mama, Tore, Espen i Geir Angell. Svatko od njih imao je svoj ritam i nitko od njih nije bio na redu sad. S Yngveom i mamom čuo bih se otprilike jedanput tjedno, s mamom najčešće nedjeljom navečer. S Espenom sam razgovarao otprilike jedanput u dva tjedna, s Toreom možda jedanput mjesečno. S Geirom A. razgovarao bih dva-tri puta dnevno. Na to mi se otprilike svodio društveni život izvan obitelji. Ali bilo je to dovoljno, tako sam htio da bude.

Dizalo je stiglo, ušao sam i pritisnuo najgornju tipku, gledao se u ogledalo dok sam polako klizio uvis kroz usko, mračno okno u središtu zgrade. Kosa mi je narasla preko ljeta i pustio sam nekakvu bradu. Brada mi nikad nije bila gusta, na obrazima mi nije raslo gotovo ništa pa bih se svaki put kad bih se vidio u ogledalu zapitao izgleda li glupo

ili ne. Bilo je to teško odlučiti, zapravo nemoguće, jer nisu postojali kriteriji za to. Kad bih pitao Lindu, ona bi naravno rekla da izgledam dobro. Je li to mislila iskreno? Ah, nemoguće je reći. A nikog drugog naravno nisam mogao pitati nešto tako intimno i tašto. Zato sam se prije dva tjedna obrijao. Kad sam sljedeći dan došao u vrtić, Ola, moj jedini vršnjak ondje, otac Benjamina, Vanjina trenutačno najboljeg prijatelja, dekan na sveučilištu u Malmöu, vidio me i pitao je li što na meni drukčije. Nisam li prije imao nešto na licu? Bio je sarkastičan, nije to htio nazvati bradom, i pomislio sam da sam dobro učinio što sam se obrijao. Ali onda sam se toga petka sjetio nekih slika koje smo snimili toga ljeta. Toga sam poslijepodneva sjedio s Vanjom, Heidi i Johnom u kafiću na našem trgu, Triangeln – išli smo onamo svako-ga petka poslije vrtića, oni bi dobili sladoled, a ja bih pio kavu – sa snopom slika koje sam pregledavao i pokazivao im. Na jednoj od njih stajao sam na plaži u Österlenu s Johnom na rukama. Izgledam izvanredno, pomislio sam, nešto u kombinaciji brade i sunčanih naočala činilo me... pa, muževnim. I još s Johnom u rukama, izgledao sam... pa, jebemu, kao otac.

Tada sam odlučio ponovno pustiti bradu. Ali sad, penjući se između katova, opet nisam bio siguran. Sljedeći sam dan trebao ići u Oslo i odraditi intervju u vezi s objavljivanjem i predstavljanjem prvoga romana. To je u prvi plan pogurnulo razmišljanja o košuljama, sakoima, hlačama, cipelama, frizurama i na kraju bradi. Zadnjih sam godina sve to zanemario, nisam uopće razmišljao o tome kako se odijevam, samo bih nešto nabacio na sebe kad bih izlazio, što je najčešće bilo kad bih trebao djecu odvesti u vrtić ili otići po njih, ili kad bismo vikendom išli s njima nekamo, i to u gradu gdje sam znao samo šačicu ljudi i nije me bilo osobito briga što o meni misle. Bilo je u tome slobode, hodao sam okolo u starim vrećastim hlačama i velikim prljavim jaknama, ružnim kapama i tenisicama, ali sad, s krajem ljeta, kako se bližio datum predstavljanja i nakon pet godina su dogovoreni prvi intervjui, to se promijenilo.

Automatski sam se okrenuo kad se dizalo približilo šestome katu, nakon tri godine znao sam točno koliko mu vremena treba, izišao u hodnik, pun naših dječjih stvari – dvoja dječja kolica, nastavak za kolica s kotačićima na kojem bi se stojeći vozila jedna od djevojčica, Vanjin romobil i Heidin bicikl bez pedala – i otvorio vrata stana.

Jakne i cipele po podu, igračke razbacane posvuda, zvuk televizora iz dnevne sobe.

Svukao sam se i ušao. Heidi i Vanja sjedile su zbijene u fotelji i zurile u televiziju. John je stajao samo u peleni nasred sobe s autićem u rukama i gledao me. Linda je sjedila na sofi i čitala novine.

Tepih je bio zgužvan, plišane igračke razbacane po cijeloj sobi, uz mnoštvo slikovnica i plastičnih igračaka, flomastera i listova papira na kojima su crtali.

“Je li bilo dobro?” rekla je.

“Aha”, rekao sam. “Zamalo sam se sudario kad sam trebao natočiti gorivo. Znaš onu pumpu u onom uskom podrumu. Ali inače je bilo dobro. Pozdravili su te Thomas i Marie.”

“Jesi li joj dao moj rukopis?”

Kimnuo sam.

“Kako smo, cure?” rekao sam.

Nikakve reakcije. Nepomično su sjedile, plavih kosica, i gledale u televizor. U istoj fotelji, što znači da su večeras prijateljice.

Nasmiješio sam se, čak su se držale za ruke.

“Tata podrum?” rekao je John.

“Ne”, rekao sam. “Tata je vozio auto danas.”

“Tata u podrumu!” rekao je.

“Jesi li gladan?” rekla je Linda. “Ostalo ti je još malo večere.”

“Dobro”, rekao sam i otišao u kuhinju. Njihovi su tanjuri još stajali na stolu, oni djevojčica bili su puni hrane, nisu gotovo ništa pojele za večeru, nikad nisu. U početku smo Linda i ja vodili rasprave o tome, ja sam htio uvesti disciplinu za vrijeme objeda, da sjede za stolom dok ne pojedu, a Linda je imala suprotno mišljenje, naime da sve povezano s hranom treba biti slobodno i maksimalno bez prisile. Pomislio sam da je u pravu, zvučalo je to užasno, povezivati hranu s prisilom, pa smo ih svih godina nakon toga puštali da rade što hoće. Kad bismo došli kući iz vrtića i oni vikali da su gladni, dobili bi krišku kruha s nekim namazom, jabuku, koju mesnu okruglicu ili što bi već htjeli, a kad bi jelo bilo gotovo i na stolu, sjedili bi upravo onoliko kratko ili dugo koliko bi htjeli. Najčešće tek nekoliko minuta, za vrijeme kojih bi u usta stavili tek nešto hrane, a onda bi skliznuli sa stolice i nestali u dnevni boravak ili u svoju sobu dok bismo Linda i ja ostali jesti, svatko na svojoj strani stola.

Napunio sam tanjur makaronima i mesnim okruglicama, švedskim nacionalnim jelom, narezao rajčicu na komadiće, štrcnuo malo kečapa i sjeo. Prve godine u Malmöu razgovarao sam o tome s jednim od ostalih očeva u vrtiću. Kako vi rješavate obroke? Nikad nisu imali

nikakvih problema, rekao je. Ona sjedi za stolom i pojede svoj obrok. Kako vam je to, zaboga, pošlo za rukom? upitao sam vozeći se na biciklu pokraj njega: išli smo na Limhamnsfältet igrati nogomet, kao i svakoga nedjeljnog prijepodneva. Zna da mora, rekao je. Kako zna? rekao sam. Slomili smo joj volju, rekao je. Mora sjediti dok ne pojede, ma koliko to dugo trajalo. Jednom je sjedila do kasno navečer. Plakala je i vrištala i sve, nikako nije htjela jesti, ne? No na kraju je shvatila, pojela i smjela ustati od stola. Mislim da je sjedila tri sata! Nakon toga gotovo da nije bilo problema. Pogledao me i nasmiješio se. Je li svjestan što mi je upravo rekao o sebi? pomislio sam, ali nisam ništa rekao. Isto je i kad dobije histerični napadaj. Vidio sam da nekad znaš imati problema s Vanjom. Da, rekao sam, što onda napraviš? Držim je, rekao je. Ništa dramatično. Samo je čvrsto držim dok ne prođe, ma koliko to trajalo. Trebao bi i ti pokušati. Djeluje. Da, rekao sam, svakako moram nešto smisliti.

Čudno je u tom razgovoru, razmišljao sam sad dok sam trpao mlađu hranu u usta, bilo to da sam ih – dakle, to dvoje roditelja – dotad smatrao alternativnima, dakle blagima. On je najmlađe dijete nosio u marami, a u kampu u kojem smo bili s vrtićem čuo sam ga kako govori o prednostima marame u odnosu na BabyBjörn. Bili su natprosječno opsjednuti time da im hrana mora biti zdrava i bez aditiva, dječja odjeća bila je u najvećoj mogućoj mjeri od prirodnog materijala i bili su među najaktivnijima na roditeljskim sastancima u vrtiću. Zato me iznenadilo kad se pokazalo da baš oni pribjegavaju tako beskompromisnim i starinskim odgojnim metodama. Ili su možda zapravo potvrdili moje podsvjesne sumnje, jer oduvijek sam se pitao kako to da je njihova najstarija kći, koja se često igrala s Vanjom, tako poslušna. Nikad ni sekunde nije sjedila u kolicima, hodala je kamo god su išli, za razliku od Vanje, koja bi počela preklinjati da sjedne u kolica iza Heidi samo nekoliko metara od vrata vrtića.

Katkada je bilo prilika kad bih odlučio slomiti njezinu volju i, naravno, na kraju bih uvijek uspio, ali bih se poslije neizostavno osjećao užasno. To nije moglo biti ispravno, zar ne? S druge strane, za nju je bilo dobro da sjedi s nama i jede, za nju je bilo dobro da hoda, dobro da se odijeva sama, dobro da pere zube i odlazi na spavanje kad treba.

Jednom je Vanja išla kući s njihovom kćeri, prvi je put u životu trebala prespavati kod nekoga. Otišao sam po nju sljedeće jutro, rekli su da je sve bilo u redu, ali prema Vanji, koja se privinula uza me, shvatio sam da nije sve bilo tako lako. Rekao je da su imali jednu malu epizodu,

ali da su to riješili, zar ne, Vanja? A što se dogodilo? rekao sam. Pa, tražila je još hrane, a kad smo joj dali, ipak nije htjela. Onda je morala ostati za stolom dok ne pojede.

Pogledao sam ga.

Zar je poludio?

Ne, pokušavao je naći Vanjine čarape, a ja nisam ništa rekao, iako sam bio bijesan. Što je njemu, otkud mu ideja da ima pravo siliti moje dijete na nešto što je njemu palo na pamet? Uzeo sam čarape koje mi je pružio i obuo ih Vanji, koja je pružila prvo jedno stopalo pa drugo, pružio joj jaknu i u sebi se nadao da će je sama odjenuti da ja to ne moram pod njegovim kritičkim pogledom.

Linda je pobjesnjela kad sam joj to ispričao. Ja sam se dotad malo smekšao, nije to bilo tako strašno, i vjerojatno je bilo dobro što je doživjela da kod različitih ljudi postoje različita pravila.

“Nije stvar u tome”, rekla je Linda na to. “U tome postoji i doza kritike, zar ne? Joj, kako me to iritira. Njih dvoje. Trebaš nju čuti, kako je sva najpametnija na svijetu. Nevjerojatno.”

“Pozvali su Vanju na kros, inače”, rekao sam. “Idući vikend, u Pildammsparkenu.”

Bila je to jedna od onih aktivnosti kojih se mi nikad ne bismo sjeli sami. Vanji je to bila velika stvar. Moći će stati iza startne crte sa startnim brojem na prsima, trčati sa skupinom druge djece po šumskoj stazi i dobiti medalju i sladoled kad prođe kroz cilj.

Pratio sam je do starta, zajedno s prijateljicom iz vrtića i njezinom mamom, dok je Linda čuvala Heidi na cilju. Vanja je bila ponosna na svoj startni broj, i kad je starter viknuo *kreni!*, potrčala je najbrže što su je nožice nosile. Trčkarao sam uz nju ispod drveća, u gomili djece i roditelja. Ali nakon možda sto metara usporila je pa ubrzo i stala. Umorna sam, rekla je. Prijateljica i njezina mama bile su, naravno, već daleko ispred nas. Zaustavile su se, okrenule i čekale. Hajde, Vanja, rekao sam. Čekaju nas! Trčimo! I trčali smo dalje, Vanja teturajući, ja ljuljajući se poput soba, dostigli smo ih i nastavili dio puta zajedno, jer prijateljica i mama opet su odmaknule i mi smo još jedanput zaostali. Hitala je kao vjetar, ta djevojčica. Vanja je pokraj mene teško disala i stala je. Možemo malo hodati, tata? upitala je. Možemo, rekao sam, malo. Strpljivo su nas čekale dok ih opet nismo dostigli i onda smo nastavili možda sto metara dok se opet nije stvorio isti razmak. Hajde, Vanja, rekao sam. Nema više tako puno. Možeš ti to! I Vanja je stisnula zube i trčala dalje, možda su joj oznaka cilja u daljini i sladoled koji

je znala da je čeka dali dodatnu snagu. Prijateljica je bila dvadesetak metara ispred nas, trčala je lako i lijepo; da nije bilo nas, već bi odavno bila na cilju. Okrenula se i mahnula Vanji, ali se onda, dok se okretala naprijed, spotaknula. Pala je koliko je duga i široka, i odmah se uhvatila za koljeno, plačući. Majka se nagnula nad nju. Približili smo se. Kad smo stigli do njih, Vanja je htjela stati. Hajde, Vanja! rekao sam. Još malo si na cilju! Trči iz sve snage! I Vanja me poslušala i svom snagom protrčala pokraj prijateljice, koja je imala krvavo koljeno, sa mnom u pratnji, pretjecala je dijete za djetetom, brza kao vjetar, i prošla kroz cilj!

Iza nas prijateljica je ustala i počela šepati prema cilju. Volonter je stavio Vanji medalju oko vrata, netko drugi dao joj je sladoled. Pobijedila sam, mama! viknula je Lindi, koja je dolazila s osmijehom na licu, gurajući kolica i s Heidi pokraj sebe. Tek sam tada shvatio što sam učinio i zacrvenio se kao nikad u životu. Protrčali smo pokraj nje! Da bismo prvi došli na cilj! Dok je ona, dijete koje se cijelim putem zaustavljalo i čekalo nas, ležalo na tlu i krvarilo!

Iza nas je prijateljica upravo bila dobila medalju i sladoled. Srećom, nije se činilo da se ljuti. Njezin nam je otac prišao.

“Izgledalo je kao da stvarno želiš pobijediti!” rekao je i nasmijao se.

Opet sam se zacrvenio, ali sam shvatio da nije primijetio da se to doista tako odvalo. Da ni u najluđim mislima nije pomislio da bi se odrasla osoba mogla tako ponijeti. Šalio se na račun toga upravo zato što mu je bilo nezamislivo da bih ja gonio svoju kćer kako bi pobijedila njegovu kćer, i to tako nesportski. Ta nisu im još bile ni četiri godine.

Majka je došla i rekla isto: da je izgledalo kao da zbilja želim pobijediti. Oboje su uzeli zdravo za gotovo da je Vanja navalila i da je ja nisam mogao zaustaviti. To su mogli shvatiti, da četverogodišnjakinja ne pokazuje empatiju prema prijateljici. Ali to da je ne pokazuje skoro četrdesetogodišnjak bilo im je nepojmljivo.

Gorio sam od srama dok sam se iz pristojnosti smijao.

Na putu kući ispričao sam Lindi što se dogodilo. Smijala se kao što se nije smijala mjesecima.

“Glavno da smo mi pobijedili!” rekao sam.

Prošle su već dvije godine od toga događaja. John je tada bio navršio tek jedan mjesec, Heidi skoro dvije godine, a Vanja tri i pol. Sjećam se toga tako dobro i zato što smo se toga dana puno slikali: Johna s velikom dječjom glavom i uskim naboranim dječjim očima, kako se